

ZVLÁŠTNOSTI POJMU-TERMÍNU VE VYUČOVÁNÍ (SE ZVLÁŠTNÍM ZŘETELEM K SYNTAXI)

Radek Čech

ZOUHAROVÁ, M. *Zvláštnosti pojmu-termínu ve vyučování (se zvláštním zřetelem k syntaxi)*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. 95 s. ISBN 80-244-0434-6.

Terminologická nejednotnost a nejednoznačnost ve výuce českého jazyka je aktuálním problémem, s nímž se denně potýkají učitelé i žáci a jenž už léta volá po uspokojivém řešení. Zdá se, že se začíná blýskat na lepší časy – v listopadu 2001 proběhla poslední konference zabývající se školskou jazykovědnou terminologií, jejíž závěry jsou slibnou nadějí v realizaci projektu sjednocení této terminologie, navíc vznikají nové práce zabývající se touto problematikou. Jednou z nich je i publikace Marie Zouharové *Zvláštnosti pojmu-termínu ve vyučování (se zvláštním zřetelem k syntaxi)*, kterou vydala Univerzita Palackého v Olomouci v roce 2002.

V úvodní kapitole své práce autorka ve zkratce podává vymezení a vlastnosti samotného výrazu *pojem*. Zabývá se vazbami mezi oblastmi jazyka, myšlení a reality, a také charakteristikou jazykového znaku a významu.

Druhá kapitola přináší shrnutí problematiky osvojování pojmů v školské praxi, přičemž jsou vymezeny tři aspekty přístupu – logický, psychologický a pedagogický. Z hlediska logického je východiskem kritika osvojování pojmů jako izolovaných prvků. Autorka klade důraz na vztahy mezi pojmy, na nutnost učit se pojmům jako součástí určitých struktur, na potřebu formovat myšlení žáků tak, aby viděli celé sítě souvislostí. Na příkladu syntaktického učiva poukazuje na stále přetrvávající předsudky (např. formalistické lpění na základní skladební dvojici jako na významovém jádru věty) a naznačuje možnosti přístupu k výuce (nejen) syntaxe na základě „pronikání“ do systému vztahů. V podkapitole zabývající se psychologickými aspekty jsou shrnuty aktuální poznatky pedagogické psychologie, přičemž je zdůrazněna nutnost kooperace vizuálního a verbálního učení. Z hlediska pedagogiky se autorka zabývá především otázkou, jak vytvořit základní systém pojmů odpovídající modernímu vědeckému bádání, který by však zároveň respektoval specifika pedagogického procesu. Shrnuje nejdůležitější pedagogické zřetele postupného osvojování pojmů a zdůrazňuje nutnost systematickosti celého procesu. Výsledkem tohoto procesu by mělo být začlenění nově osvojovaných pojmů do pojmových sítí a strukturálních schémat, což by mělo žáky přivést k hlubšímu pochopení souvislostí mezi jednotlivými složkami učiva.

První dvě kapitoly publikace představují obecná východiska probírané problematiky. Ve třetí kapitole autorka konkretizuje dané téma na příkladu skladebního učiva. Podává stručný přehled přístupů k vyučování syntaxe na

základních školách od roku 1948 do současnosti a podrobněji se zaměřuje zejména na soubor jevů týkajících se zavádění valenční syntaxe do systému výuky českého jazyka. Dále se věnuje problematickým a doposud neuspokojivě vyřešeným tématům, jako jsou různá pojetí jednočlenné věty, skladebních dvojic atd., přičemž je přdestřeno jak pojetí klasické, tak i valenční syntaxe. Přínosem je zejména analýza jednotlivých témat, jak se vyskytují v současných učebnicích.

Výkladovou část publikace doplňuje přehledný slovník frekventovaných syntaktických termínů, který přináší nejen výklad hesel, ale i praktické příklady.

Publikace M. Zouharové je určena jak studentům pedagogických fakult, tak i praktikujícím učitelům, kterým nabízí možnost vidět problematiku školské terminologie a osvojování pojmů v širších souvislostech.